

SORIN-MARIAN IAGARU-DINA

cl. a IX-a, Colegiul Național „I.C. Brătianu”, Pitești, jud. Argeș

Premiul I, secțiunea „Eseu – liceeni”

Scritura

Un factor esențial pentru marile probleme ale existenței umane a fost dintotdeauna cunoașterea. Dacă în ipostaza arhetipală omul se bucura de o condiție superioară, la care ajunsese fără efortul marilor aspirații ascensionale, după izgonirea din Paradis, umanitatea încearcă refacerea stării primordiale prin același proces care s-a dovedit fatal pentru păstrarea eternității în spațiul edenic: cunoașterea. „Pomul cunoașterii binelui și a răului” a însemnat transcenderea tristă a acelei realități, a acelei stări ideale; firește, actul cognitiv în sine înseamnă transcenderea, fie ea negativă (cazul celei originare) sau pozitivă (exemplul năzuințelor de recuperare a atemporalității, prin redobândirea chipului pierdut). (...)

Odată înțeleasă această incapacitate a cunoașterii terestre comune de a satisface năzuințele cosmice, ființa umană își construiește un drum al cunoașterii capabile de transcendere, recurge astfel la reiterarea actului originar de Creație, adaptat la posibilitățile limitate ale umanității, dar care să păstreze aceleași aspirații înalte și să țintească împlinirea lor. Aici apare miracolul scriiturii, cununa care valorifică frumosul creativ al identității umane. Literatura înlătură prin verticalitate perspectiva neproductivă a cunoașterii seci, a înmagazinării mecanice de noțiuni care nu depășesc sfera teluricului. S-ar pune aici o problemă de percepție, de receptare a scriiturii: citind o operă literară, efectul scontat este în mare măsură de factură emoțională, de înălțare și înnobilitate spirituală prin vibrația coardelor sufletului. Chiar produsele literare ale realismului nu se rezumă la descrierea și nararea unor succesiuni de imagini, respectiv acțiuni, ci lasă posibilități de interpretare din partea lectorului dispus să descopere o concluzie sau să-și formeze o opinie asupra tipologiei personajelor.

Cunoașterea veridică necesită veridicitatea scriiturii; notele lirice, operele dramatice ascund și acestea viziunea concretă asupra societății, o viziune îmbrăcată în stihuri, în rime sau în scene variate. Cert

– drum al cunoașterii sau o iluzie a salvării?

este că scriitura constituie un drum al cunoașterii, al cărui capăt nu se oprește în realitatea lumii comune (pe care, totuși, nu o evită, ci o parcurge ca pe o etapă inevitabilă), ci cuprinde perspectiva evadării din monotona degradare a acesteia. „Testamentul” arghezian lasă moștenire urmașilor „un nume adunat pe-o carte”, după marele efort al accederii la o condiție superioară, prin descoperirea divinității. Refugierea în cunoașterea literară constituie de fapt valorificarea seminței de divinitate care sălășluiește în om; încolțirea ei înseamnă o premisă a unei condiții superioare. Perpetuarea creațiilor literare, de la o generație la alta, dintr-o epocă în alta, înseamnă ideea salvării ființei umane prin sine însăși. Încercarea de împlinire a unei astfel de năzuințe cuprinde ca etapă conștientizarea realului nedeformat ca imagine de ansamblu din scopuri estetice. Astfel, cum s-ar putea realiza cunoașterea prin desprindere și desprinderea prin cunoaștere, dacă nu am ști ceea ce trebuie să transcendem și mai ales de ce?

Roland Barthes atribuie scriiturii menirea de a transmite realitatea: „Din cele mai vechi timpuri și până la tentativele avangardei, literatura se străduiește să reprezinte ceva. Ce? Voi răspunde direct: realul”. Revenind la Tudor Arghezi, țin să remarc „estetica urâtului” ca mărturie a diversității pe care drumul autentic al cunoașterii prin scriitură o manifestă. Dincolo de „bube, mucegaiuri și noroi”, dincolo de o existență restrictivă, limitată la material, Arghezi și scriitorii în genere încearcă să înobileze și să se înobileze prin creație.

Drumul cunoașterii înseamnă în majoritatea exemplurilor literare o iluzie a salvării. Se încearcă resurrecția forței originare umane; totul este de fapt iluzie, încercare, experiment viu, prin a cărui valoare

sentimentală și artistică (aș îndrăzni să spun „artistic de sentimentală”, fără a pune nicicum la îndoială forța emoțională covârșitoare pe care o poate exprima literatura) se speră transcenderea. (...)

Încolțește pentru astfel de cititori ideea salvării din ritmurile monotone ale societății în decădere, drumul cunoașterii degenerând firesc într-o iluzie a salvării. Am voit a sublinia aici forța de reacție emoțională pe care scriitorul o poate stârni lectorului prin creație. „Sucesiunea antropologică”, așa cum numea George Călinescu șirul de generații, primește perpetuu moștenirea „testamentului” arghezian: „Prin râpi și gropi adânci, / Suite de bătrânii mei pe brânci / Și care, tânăr, să le urci te-așteaptă”. Astfel se constituie aici drumul anevoios al cunoașterii, lipsit de facilitatea epifaniei. Iminența actului de creație în spațiul profan se poate explica prin necesitatea unei modalități de ascensiune, de evadare dintr-o lume efemeră, a cărei existență este permanent limitată de temporalitate, cartea este „o treaptă”, o etapă a procesului de transcendere, „sudoarea muncii sutelor de ani”.

Cuvântul suferă o prefacere continuă, de la primordialitatea „facerii” până la „bube, mucegaiuri și noroi”, într-un rol de mediator între „Cartea Lumii și Lumea Cărții” (Jorge Luis Borges), până la identitatea acestora. Identitatea se poate stabili și între drumul cunoașterii și iluzia salvării; actul cognitiv originar al cuplului adamic a însemnat transcenderea negativă a condiției superioare de atunci. Tot transcenderea stării existențiale se încearcă și acum, tot prin cunoaștere, în nădejdea depășirii orizontului limitat al lumii comune, în aspirația desprinderii de calitatea de ființă firavă și trecătoare.

Universul literaturii artistice ia o infinitate de forme structurate în marile sale teme. Natura, istoria, mitul, dimensiunea religioasă a umanității, geniul, iubirea sunt câteva dintre numeroasele fațete ale scriiturii. Niciuna dintre aceste teme nu se oprește la spațiul terestru, la condiția umană actuală: natura devine *topos* edenic în operele romanticilor, istoria vizează la Eminescu întoarcerea în puritatea sacră a vremurilor arhaice. Iubirea, sentimentul cel mai înalt și mai profund al identității umane, trece (îndeosebi în romantism) de cadrul îngrădit al teluricului, exprimând efortul apropierei de uranic, recompunerea unității originare universale, prin ridicarea erosului la scară cosmică.

Din arhetipul iubirii mitice descind poveștile de dragoste a căror succesiune, firește, într-o continuă preschimbare a formelor, se realizează din cele mai vechi timpuri până în viața contemporană. Salvarea prin iubire își dobândește, probabil, statutul de iluzie prin lipsa unității sentimentului reciproc. În numeroase exemple literare (chiar părăsind acum sfera romantismului), iubirea nu se poate împlini la scară cosmică și nu-și poate găsi desăvârșirea. Cauza? Diferența sau chiar antiteza dintre aspirațiile celor

doi îndrăgostiți, ruptura originară dintre uranic și teluric, expusă limpede în poeziile eminesciene: tipicul visător, orientat către idealitatea celestului, spre o condiție superioară, și prezența feminină, ce reprezintă de cele mai multe ori chemarea dragostei, provocând astfel coborârea celui „cufundat în stele”, înscrierea sa în spațiul terestru, lipsit de perspectiva eternității.

Pentru împlinirea veridică a iubirii la nivelul absolutului este necesară redobândirea condiției originare. Omul încearcă să acceadă în spațiul înalt, suind „pe brânci” drumul cunoașterii prin scriitură; foarte importantă este distincția care se impune între „scriitura – cunoaștere” și „scriitura – drum al cunoașterii”, întrucât „cartea mea-i, fiule, o treaptă”; deducem, așadar, un gradat exercițiu cognitiv, incitant și totodată asiduu, dacă ne gândim la recăștigarea unei condiții superioare ca scop al cunoașterii prin literatură.

Scriitura rămâne o încercare a desprinderii de insuficiența condiției actuale, de fragilitatea și efemeritatea ei, rămâne o încercare de cultivare a frumosului și de întoarcere în primordialitate. Sensurile poeziei și ale literaturii beletristice în genere sunt mai totdeauna înalte, iar cuvintelor le revine anevoioasa menire de a le exprima. Cuvintelor sau „necuvintelor”, pentru care Nichita Stănescu pledează într-o conștientizare a incapacității vocabulelor de a releva temele sondate. „Laserul lingvistic” este o recunoaștere a deosebirii dintre originar și modern; creația în dimensiune profană nu mai are aceeași autenticitate. Vorbim, așadar, de o „re-facere”, de o „re-creare”, și nu de Creația primă, prin Cuvântul Prim, care a oferit omului o condiție superioară celei de azi. Literatura este, oricum, un drum al cunoașterii, care stârnește estetic și nu numai senzația frumosului artistic.

Scriitura are înalta menire de a crea și de a promova adevăratele valori morale pentru ascensiunea spirituală, pentru întoarcerea la sacralitate. Izbânda există, chiar dacă drumul cunoașterii nu împlinește cititorilor aspirația înălțării în idealitatea cosmică. Varietatea și profunzimea sentimentală a efortului ascensional asigură frumusețea și izbânda scriiturii. În eventualitatea în care literatura nu poate realiza pentru om trecerea dincolo de profan, păstrând salvării statutul de „iluzie”, universul pe care îl dezvăluie este un dar și un elogiu deopotrivă, închinat ființei umane și creat de ființa umană. Uneori, în spontaneitatea și diversitatea ei psihologică, iluzia e mai creativă decât împlinirea ei. „Prin scriitură, cunoașterea devine o sărbătoare”, așa cum afirma Roland Barthes, o încordare a simțului emoțional și a celui estetic, din însumarea cărora se alcătuieste actul lecturii. Chiar dacă ar oferi doar „o iluzie a salvării” dintr-o societate monotonă, cu nevroze bacoviene și „mucegaiuri argheziene”, scriitura este seva din care identitatea umană își adapă, prin cunoaștere, autenticitatea.

